

Wiesław SZUTA*

*Wyższa Szkoła Medyczna w Sosnowcu

Etyka klasyczna w XXI wieku¹

21 maja 2013 r. odbyła się konferencja z okazji urodzin najstarszego chrześcijańskiego etyka w naszym kraju ks. Tadeusza Tomasa ŚLIPKI SJ. Konferencję otworzył dziekan Wydziału Filozoficznego Akademii Ignatianum w Krakowie ks. Józef BREMER SJ. Dziekan powitał dostojnego Jubilata, zaproszonych gości, przewodniczących poszczególnych części konferencji, prelegentów oraz pozostałych uczestników tego wyjątkowego spotkania naukowego.

Wstępne przemówienia wygłosili: Ojciec Prowincjał Wojciech ZIÓŁEK SJ oraz Rektor Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie ks. Władysław ZUZIĄK. Obaj mówcy podkreślili zasługi Ojca Jubilata dla filozofii moralnej oraz doniosłość debaty naukowej nad kondycją etyki klasycznej w obecnej dobie.

Pierwszej części konferencji przewodniczył ks. Krzysztof ŚNIEŻYŃSKI, który przedstawił prelegentów i poprosił o wystąpienie pierwszego z nich – ks. Romana DAROWSKIEGO SJ. Prelegent wspomniał, że jest wieloletnim sąsiadem Ojca ŚLIPKI i podkreślił jego pogodny charakter oraz „dar” humoru, którym obdarza wszystkich dookoła. Następnie przedstawił naukową sylwetkę Jubilata

---

¹ Sprawozdanie z konferencji naukowej z okazji 95. urodzin ks. prof. Tadeusza ŚLIPKI SJ, Akademia Ignatianum w Krakowie, Instytut Filozofii.

i jego znaczny wkład do współczesnej myśli filozoficzno-etycznej. Wystąpienie było zatytułowane: „Ks. T. Ślipko – życie i dzieło”.

Drugim mówcą był ks. Władysław ZUZIĄK. W swoim wystąpieniu pt. „O konieczności ubogacenia klasycznej koncepcji aksjologii T. Ślipki” prelegent zaznaczył, że wartości jako idealne wzorce (moralne) są zaczerpnięte ze świata idei (idee platońskie, augustynizm). W przypadku aksjologii w ujęciu Ojca Jubilata trudno mówić o szczegółowych opisach wartości moralnych i pozamoralnych. Brakuje odpowiedniego ich uargumentowania. Ks. ZUZIĄK podkreślił, że wartości absolutne, na które Ojciec Profesor często się powołuje, ulegają obecnie dezaktualizacji, co wynika z powstawania kultur i mentalności związanych m.in. z procesem globalizacji. Wobec tego zachodzi nagląca potrzeba obrony właściwych wartości aksjologicznych. Aksjologia, jako dziedzina nauki, jest dobrym wsparciem dla współczesnego człowieka – konkludował swoje wystąpienie mówca.

Ks. Tadeusz BIESAGA SDB, zainspirowany personalistyczną bioetyką ks. Tadeusza ŚLIPKI, podjął się w swoim referacie (pt. „Postęp czy kryzys współczesnej bioetyki?”) krytyki współczesnej hybrydowej bioetyki anglosaskiej, która daleka jest od właściwej aksjologii. Ta uwikłana w pryncypizm bioetyka głosi m.in. „ubóstwo aksjologiczne”, pomijając godność osoby, jej podmiotowość czy też rolę sumienia. Na zakończenie prelegent odwołał się do stanowiska S. Barbary CHYROWICZ (KUL), która dokonała sensownej krytyki bioetyki hybrydowej, proceduralnej, kontraktualistycznej, ideologii gender.

Kolejny referat, zatytułowany „Etyka seksualna w ujęciu T. Ślipki SJ”, wygłosił Wiesław WÓJCIK. Punktem wyjścia wystąpienia było stwierdzenie, że mamy obecnie dwa „obozy”, tj. etykę seksualną permissywną oraz etykę seksualną antypermissywną. W tę ostatnią wpisuje się etyka seksualna ks. ŚLIPKI oparta na właściwej antropologii i aksjologii, ale przede wszystkim na prawie naturalnym. Wpisuje się ona także w nurt personalizmu chrześcijańskiego (Karola WOJTYŁY i innych tomistycznych personalistów), eksponując wierność i miłość. Wierność bowiem to istota wartości i głębi miłości małżeńskiej. Zjednoczenie duchowe jest celem relacji w małżeństwie (a także w rodzi-

nie) – konkludował mówca, odwołując się do dorobku Jubilata w zakresie etyki szczegółowej (małżeńskiej, seksualnej).

Jako ostatni w tej części obrad wystąpił uczeń Jubilata ks. Piotr ASZYK SJ. W referacie pt. „Bioetyka a etyka klasyczna” prelegent stwierdził, że rozwój nauki to m.in. sposób na uszczęśliwienie ludzkości w dziedzinie *bios*, zatem współczesna bioetyka pojawia się także w medycynie. Owa stosunkowo nowa gałąź etyki, która powstała w odpowiedzi na niespotykany dotąd postęp biologii i medycyny, przyjmuje różnorodne oblicza. Bioetyka klasyczna – akcentował mówca – prowadzi sensowny dyskurs, broniąc zarówno filozoficznych standardów myślenia, jak i wartości oraz praw człowieka, zagrożonych w dobie coraz powszechniejszego legalizowania aborcji, eutanazji, zapłodnienia *in vitro*, a w przyszłości – być może – klonowania człowieka. Można więc powiedzieć, że interdyscyplinarna nauka, jaką jest bioetyka klasyczna, personalistyczno-ontologiczna, dba – a przynajmniej powinna dbać – o to, by postęp nauk biomedycznych nie zagrażał ludzkości, by nie prowadził do jej wynaturzenia.

Drugiej części konferencji przewodniczył Jarosław KUCHARSKI. Jako pierwszy wystąpił ks. Alfred WIERZBICKI, z referatem pt. „Dlaczego klasycy i jacy klasycy?”. Na wstępie swego wystąpienia mówca zaznaczył, że obecnie, w różnych dziedzinach działalności ludzkiej, mamy do czynienia z „wielością”, „pluralizmem” i „relatywizmem”. Dzięki postępowi wiedzy, nieustannie pojawiają się nowe kierunki badań oraz nowe możliwości praktycznego wykorzystywania wyników prac badawczych. Konsekwencje stosowania tych osiągnięć są często niezbadane, niezwyfikowane. Także na polu humanistyki, a więc i etyki, powstają nowe „etyki stosowane”. Natomiast etyka klasyczna wypracowała zespół „pytań” i sprawdzonych „metod” (metodologię, metaetykę) odpowiadania na nie. Wobec tego filozofia klasyczna zapewnia szeroki dyskurs, jak również otwarcie na teologię (i Objawienie). Prelegent przypomniał, że m.in. Romano GUARDINI wskazywał na fakt, iż chrześcijaństwo zawsze ceniło „umiłowanie mądrości”, czyli racjonalną filozofię (klasyczną), w tym etykę. W konkluzjach mówca zauważył m.in., że etyce grozi obecnie fragmentaryzacja – „rozdrobienie na wąskie specjalności”, czyli „utopienie w ilości”. Etykę Ojca

Jubilata zaliczył do tej klasycznej, będącej antidotum na ową fragmentaryzację, osłabiającą kondycję współczesnych etyk stosowanych.

Kolejny prelegent, Piotr DUCHLIŃSKI w referacie pt. „Klasyczość etyki klasycznej” stwierdził, że nazwa „etyka klasyczna” jest często łączona z etyką katolicką, co nie do końca jest prawdą. Prelegent zauważył, że w wielu ośrodkach naukowych unika się terminu „etyka klasyczna”. Temu niepokojącemu zjawisku należy przeciwdziałać – stwierdził mówca – i zabiegać o to, by w doktrynach etycznych zostały zachowane sprawdzone osiągnięcia etyki klasycznej. Nie należy ulegać nadmiarowi postępu, szczególnie takiego, który nie został jeszcze zweryfikowany. Dorobek etyki klasycznej niesie w sobie wartościowy ładunek przemyśleń i doświadczeń, istotnych przy rozwiązywaniu współczesnych dylematów moralnych – konkludował prelegent.

Ks. Dariusz DAŃKOWSKI SJ wygłosił referat pt. „Istnienie moralnego prawa naturalnego w ujęciu T. Ślipki SJ. Współczesny spór o prawo naturalne”. Prelegent zauważył, że Ojciec Jubilat, który stał na stanowisku niezmienności prawa naturalnego, nieustannie polemizował ze zwolennikami teorii zmienności tego prawa. Ci ostatni uważają, że natura jest zmienna, wobec tego i prawo naturalne się zmienia. Według Ojca ŚLIPKI natomiast, prawo naturalne to zbiór praw, które człowiek nieustannie odkrywa, odczytuje, ale go nie tworzy, ponieważ należy ono do natury. Zmiany, jakim podlega człowiek w trakcie swego rozwoju, czy też zmiany, jakie dokonywały się w trakcie ewolucji gatunku ludzkiego, są „powierzchowne” (dotyczą sfery akcydentalnej). To fakt, że człowiek, żyjąc w konkretnym czasie i miejscu, podlega pewnym wpływom kulturowym, mentalnościowym swojej epoki. Jednak istota człowieka, jego natura nie zmienia się – ani w skali życia pojedynczego człowieka, ani w skali epok historycznych.

Kolejny prelegent, Wojciech WIERZEJSKI w swoim wystąpieniu zatytułowanym „Koncepcja etyki o. T. Ślipki a współczesna etyka cnót i etyka prawa naturalnego” stwierdził, że etyka cnót jest obecnie niepopularna i wielu filozofów pomija ją, a nawet uważa za przeżytek minionych epok. Tymczasem Ojciec Jubilat uważał, że współczesna etyka nie może się obyć bez aretologii. Twierdził on, że cnotę wypro-

wadza się z dobra, z dobrej praktyki. Cnota jest również umiejętnością wyznaczenia sobie granic działania, co wiąże się z kwestią zdrowego rozsądku, ćwiczenia się w dobrych skłonnościach, kształtowania odpowiednich cech charakteru oraz dążenia do osiągnięcia doskonałości moralnej.

Drugą część konferencji zakończył referat Wandy KAMIŃSKIEJ pt. „O użyteczności etyki klasycznej w analizie współczesnych zjawisk społecznych”. Prelegentka rozpoczęła swoje wystąpienie od ustalenia trzech paradygmatów, tj.: społecznego, ekonomicznego i etycznego. Stwierdziła, że fakt etyczny zakłada pewne pozytywne zjawiska w życiu społecznym. Często się zdarza, że etycy mówią w sprawach moralnych „tak, a tak”, pomijając kontekst społeczny lub ekonomiczny, rzutuający na moralność społeczną. Etycy powinni także dokonywać odpowiedniej hierarchizacji danych napływających z tych nauk – stwierdziła na zakończenie prelegentka.

Trzecia sesja, której przewodniczył Piotr DUCHLIŃSKI, rozpoczęła się od referatu pt. „Klasyka a awangarda w etyce”, który wygłosiła Ewa PODREZ. Prelegentka rozpoczęła od pytania: jak i dlaczego są potrzebni klasyczni filozofowie? W swym wystąpieniu E. PODREZ stwierdziła, że przedstawiciele awangardy nigdy nie akceptowali klasycznej filozofii (tego wszystkiego, co klasyczne). Tymczasem wczorajsi awangardiści wchodzą dzisiaj do kanonów klasyki, wnosząc *novum* w to, co zastane, co już znane i sprawdzone. Dzieje się tak m.in. dlatego, że prawdziwy język dyskursu, w tym również etycznego, otwarty jest na szeroki horyzont odniesień zarówno do przeszłości, jak i teraźniejszości, a nawet przyszłości.

Ks. Ryszard MOŃ, w swoim referacie „Miłość mądrości czy mądrość miłości?” stwierdził, że mądrość wiąże się z miłością dobra i prawdy, a człowiek jest „obiektem” obu tych absolutnych wartości moralnych. W sporach filozoficznych, dotyczących prawa moralnego, zawsze mamy do czynienia z klasyczną triadą wartości: prawdą, dobrem i pięknem. Do tej triady niewątpliwie dąży mądrość miłości, ponieważ miłość to suma owych wartości. Z kolei miłość jest prawdziwa, dobra i piękna wówczas, gdy jest w niej umiłowanie mądrości.

Z takim podejściem — jak zauważył prelegent — spotkamy się również w twórczości naukowej (aksjologii etycznej) Ojca Jubilata.

Ostatni referat pt. „Synejdezjologia w ujęciu Tadeusza Ślipki SJ” wygłosił Wiesław SZUTA. Mówca przytoczył definicję sumienia podaną przez Ojca Jubilata i porównał ją z opisami sumienia w ujęciu T. STYCZNIA i A. SZOSTKA. Prelegent stwierdził, że koncepcja sumienia w ujęciu ks. ŚLIPKI jest integralna, ponieważ zawiera w sobie aspekt intelektualistyczny, woluntarystyczny i emotywny. Zatem synejdezjologia (teoria sumienia) — w świetle dorobku naukowego Tadeusza ŚLIPKI — jest odzwierciedleniem całej jego etyki holistycznej, klasycznej, neoscholastycznej, opartej na niezmiennym prawie naturalnym. W konkluzji mówca podał krótką typologię sumień oraz stwierdził, że z punktu widzenia etyki optymalnym sumieniem dla każdego człowieka jest sumienie pewne, prawe i przeduczynkowe.

Konferencja zakończyła się debatą panelową, która z inicjatywy E. PODREZ przerodziła się w refleksję nad wartością etyki w ujęciu ks. ŚLIPKI oraz jej znaczeniem dla światowego dziedzictwa filozofii moralnej. W debatę włączył się również Ojciec Jubilat.

Zamknięcia konferencji dokonał dyrektor Instytutu Filozofii ks. Dariusz DAŃKOWSKI SJ, który życzył Ojcu Jubilatowi dużo zdrowia i dalszych osiągnięć w jego umiłowanej etyce. Podziękował wszystkim uczestnikom konferencji oraz władzom Wydziału Filozofii Akademii Ignatianum w Krakowie. Wspomniał również o planach wydania jubileuszowej książki pamiątkowej, w której powinny się ukazać wystąpienia prelegentów.

Podsumowując konferencję, należy powiedzieć, że ukazała ona duże znaczenie wprowadzania innowacji do współczesnej etyki klasycznej. Pokazała również, że myśl filozoficzno-etyczna Jubilata jest ciągle atrakcyjna i reinterpretowana, a Jego książki ciągle są wznawiane i znajdują licznych czytelników. Przed uroczystą kolacją odbył się wieczór wspomnień — „lwowski wieczorek” — związany z miastem akademickiej młodości Ojca Prof. ŚLIPKI.